

Особистісно зорієнтована технологія - це освітня технологія, головною метою якої є взаємний і плідний розвиток особистості педагога та його учнів на основі рівності у спілкуванні й партнерстві у спільній діяльності

Основне завдання - надання допомоги учневі у визначенні свого ставлення до самого себе, інших людей, навколишнього світу, своєї професійної діяльності. Концепцією технології є заперечення насильства над особистістю у процесі навчання та розвитку учня.

За концепцією доктора педагогічних наук, професора НДІ педагогіки Естонії, автора широко розповсюдженої системи індивідуалізації навчальних завдань Інге Унта «головною формою індивідуалізації навчання є самостійна робота у школі та вдома». Антоніна Сергіївна Границька, професор Інституту іноземних мов ім. Моріса Тереза вважає, що «у рамках класно-урочної системи можлива така організація роботи класу, де 60-80% часу вчитель може виділити для індивідуальної роботи з учнями». За гіпотезою Володимира Дмитровича Шадрікова, доктора психології, професора, керівника масового експерименту зі втілення особистісно зорієнтованого освітнього процесу «...розвиток здібностей ефективний, якщо давати дитині картину завдань, що ускладнюються, мотивувати сам процес навчання, але залишати учню можливість працювати на тому рівні, який для нього сьогодні можливий і доступний».

Зміст особистісно зорієнтованої технології поєднує знання суміжних із педагогікою наук людинознавства та сфер життєдіяльності людей - філософії, психології, соціології, мистецтва.

Особистісно зорієнтований освітньо-виховний процес здійснюється на основі суб'єктивізації відносин педагогічного процесу й будується за суб'єктно-об'єктним принципом.

Один із головних недоліків нині діючого процесу навчання - об'єктно-суб'єктні відносини. Є учень, є вчитель. Один учиться, інший учить. Один «виголошує» істини, інший їх сприймає (чи не сприймає). Процес навчання побудований на запам'ятовуванні учнем тих знань, носієм яких виступає вчитель. Учень настільки заорганізований, загнаний у рамки імперативів, що не може виявити свою індивідуальність, тільки йому притаманні якості, реалізувати свої здібності, інтереси, прагнення. Перебуваючи в жорстких рамках процесу навчання, він звикає до пасивної ролі, яка йому відведена. Маючи добру пам'ять, учень навчається, відповідно розвиваючи та формуючи в собі здібності хорошого, слухняного виконавця, безініціативного, позбавленого творчості службовця.

Щоби позбутись цього недоліку, слід якомога ширше впроваджувати систему суб'єкт-суб'єктних стосунків учня та вчителя. Ці нові стосунки є тією ідеєю, що дозволяє розв'язати багато суперечностей процесу навчання. Такі стосунки є умовою широкої реалізації особистісно зорієнтованої технології навчання.

Головне ж завдання школи не вчити, а навчати вчитись, підготувати учня до безперервного навчання. Тому мають змінитися функції учня та функції вчителя. Перший повинен буде разом із засвоєнням відповідних знань розвивати в собі здатність навички, уміння

самостійно їх шукати, тобто оволодівати науковим методом пізнання. Другий - відповідно допомогти першому навчитись учитися. При цьому (в ідеалі) мають бути враховані індивідуальні психологічні особливості учня, визначатись час, темп навчання, комплекс навчальних предметів, основ наук, які належить засвоїти, та форма контролю.

За такої постановки процесу навчання на основі зорієнтованої особистості в учня розвиваються та формуються такі необхідні якості, як самостійність, ініціативність творчість, упевненість у собі, дослідницький стиль роботи, нарешті, - культура пошуку та праці. А це й є ті якості, що так необхідні майбутньому фахівцю, який буде діяти в нових суспільних умов. Крім того, сучасному фахівцю важко буде обійтись без творчих здібностей, ерудиції та ділової активності.

Принципи функціонування особистісно зорієнтованого навчання

- Основний принцип особистісно зорієнтованого навчання - визнання, усвідомлення індивідуальності учня, його самоцінності, неповторності як людини, його розвитку не як колективного суб'єкта, але насамперед як індивіда з неповторним суб'єктним досвідом, сукупністю психічних, культурологічних рис. Особистісно зорієнтоване навчання повинно забезпечити розвиток і саморозвиток особистості, виходячи з виявлення її індивідуальних особливостей як суб'єкта пізнання та предметної діяльності.

- Важливий принцип диференціації, може бути двох видів:
 - предметна диференціація (розподіл учнів на різнорівневі групи, урахуваючи принцип природовідповідності на певних уроках та фахових профілів);
 - духовна диференціація з урахуванням особистісних відмінностей, пов'язаних із традиціями сім'ї, моральності.
- Освітній процес особистісно зорієнтованого навчання дає кожному учню, спираючись на його здібності, інтереси, ціннісні орієнтації та суб'єктивний досвід, можливість реалізувати себе в пізнанні, навчальній діяльності, поведінці. Зміст освіти, її засоби та методи підбираються й організуються так, щоб учень міг виявити вибірковість предметного матеріалу.
- Принцип варіативності - базовий, буде навчання на широкій різноманітності змісту та форм навчального процесу, вибір якого здійснює вчитель-предметник, урахуваючи мету розвитку кожної окремої дитини.
- Принцип проектування навчального предмета (ідея - навчальний процес - своєрідна проекція науки).
- Принцип гуманізації змісту освіти.
- Принцип системності знань.
- Принцип інтегративності знань.
- Принцип узгодження наукових і навчальних знань.
- Принцип забезпечення пізнання та психічного розвитку тощо.

Модель особистісно зорієнтованого навчання:

- учень - основний суб'єкт процесу навчання;
- мета навчання - розвиток індивідуальних здібностей учня;
- створення умов, що забезпечують реалізацію поставленої мети шляхом виявлення та структурування суб'єктивного досвіду учня, його спрямованого розвитку;
- зміст освіти має включати не тільки наукові знання, а й засоби та методи їх засвоєння, пізнання;
- розробка спеціальних форм взаємодії учасників навчального процесу «учень-учитель-батьки»;
- особливі процедури спостереження за характером і напрямом розвитку учня;
- забезпечення сприятливих умов формування індивідуальності дитини, зміна сталих типових у нашій культурі уявлень про норми психічного розвитку дитини (порівняння не по горизонталі (з іншими), а по вертикалі (із собою)).

Для того щоб індивідуально працювати з кожним учнем, ураховуючи його психічні особливості, необхідно інакше будувати весь навчальний процес.

Технологізація особистісно зорієнтованого навчального процесу передбачає спеціальне конструювання навчального тексту, дидактичного матеріалу, методичних рекомендацій з його використання, типів навчального діалогу, форм контролю особистісного розвитку учня у процесі оволодіння знаннями.

Тільки маючи дидактичне забезпечення, яке реалізує принцип суб'єктивної освіти, можна говорити про побудову особистісно зорієнтованого процесу.

Основні вимоги до розробки дидактичного забезпечення особистісно зорієнтованого процесу:

- навчальний матеріал повинен виявляти зміст суб'єктивного досвіду учня, урахувати досвід його попереднього навчання;
- виклад знань у підручнику (учителем) мусить бути спрямований не тільки на розширення їх обсягу, структурування, інтегрування, узагальнення предметного матеріалу, а й на перетворення особистого досвіду кожного учня;
- потрібне постійне узгодження досвіду учня з науковим змістом знань, що задаються;
- активне стимулювання самоцінної освітньої діяльності має забезпечувати учневі можливість самоосвіти, саморозвитку, самовираження у процесі оволодіння знаннями;
- навчальний матеріал повинен бути організований таким чином, щоб учень мав можливість вибору при виконанні завдань, вирішенні задач тощо;
- необхідно стимулювати учнів до самостійного вибору й використання найбільш значущих для них способів опрацювання навчального матеріалу;
- необхідно забезпечувати оцінювання не тільки результату, а й, головним чином, процесу навчання, тобто тих трансформацій, що здійснює учень, засвоюючи новий матеріал.

Реалізуючи ці вимоги, слід при розробці дидактичного матеріалу (системи навчальних завдань) урахувати не тільки об'єктивну складність предметного змісту завдань, а й різні прийоми їх виконання. У зміст завдань повинен входити опис прийомів їх виконання, які можуть задаватись безпосередньо (у вигляді правил, алгоритмів дій або шляхом організації самостійного пошуку (виріши різними способами, знайди раціональний, порівняй та оціни два підходи тощо)).

Проектування освітнього процесу в індивідуально визначеній програмі навчання не обмежується зазвичай спеціальним конструюванням навчального матеріалу, що забезпечує учню свободу вибору в роботі з ним. Важливо, як цей матеріал використовується вчителем на уроці.

Навчальне середовище особистісно зорієнтованої технології повинно включати:

- використання навчального матеріалу різного змісту, виду та форми;
- надання учню свободи вибору засобів виконання навчального завдання (для зняття емоційного напруження, страху помилитись);
- використання нетрадиційних форм групових та індивідуальних занять із метою активізації діяльності;
- створення умов для творчості в самостійній та колективній діяльності;
- постійний аналіз і оцінка з боку викладача індивідуальних способів навчальної роботи, що дає учню можливість розповісти, як він організував свою роботу, яким методом користувався, що сподобалось, удалось тощо;

- особлива підготовка вчителя до систематичного здійснення такої роботи на уроці, індивідуальному занятті;
- розробка та використання індивідуальних програм, що моделюють дослідницьке мислення;
- організація занять у малих групах на основі діалогу, імітаційно-рольових ігор, тренінгів, навчального спілкування, «мозкового штурму», «круглих столів», інсценування драматичних уривків, дискусій, творчих індивідуальних проектів і навчально-ознайомчої практики.

Автор: Г. Сизоненко

По матеріалам: Освіта-ua